

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

AÇLIK KONUSUNDA 12
YANLIŞ

LUIS ESPARZA
FRANCES MOORE LAPPE
JOSEPH COLLINS ve PETER
ROSSET

Sivil Toplumun Geliştirilmesi İçin Örgütlenme
Özgürlüğünün Güçlendirilmesi Projesi, AB
Komisyonu tarafından desteklenmektedir.

Ref. No: TR0401.04/001

Bu metin STGM tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Açlık Konusunda 12 Yanlış

Açlık neden bu kadar yaygın?

Bu alanda neler yapılabilir?

Bu soruların yanıtlanabilmesi için bugüne dek bize öğretilenlerin çoğunu unutmamız gerekiyor.

Ancak, çok yaygın kimi yanlışlardan kendimizi kurtararak açlığın temeldeki nedenlerini kavrayıp buna karşı ne yapmak gerektiğini görebiliriz.

Yanlış 1

Ortada Yeterince Yiyecek Yok

Gerçek: Dünyadaki gıda stokunu asıl tanımlayan, kıtlık değil bolluktur. Dünyada, her insana günde 3.500 kalori sağlamaya yetecek miktarda buğday, pirinç ve diğer hububat türleri yetiştirilmektedir. Bunu söylerken, yaygın olarak kullanılan diğer besinleri saymıyoruz bile: sebze, fasulye, kuru yemişler, kök bitkiler, meyveler, et ve balık. Tüm dünyada, her insanın günde en az 2 kilo yiyecek alabileceği yeterlilikte gıda maddeleri mevcuttur: 1 kilodan biraz fazla hububat, fasulye ve kuru yemiş; yaklaşık yarım kilo sebze ve meyve ve yarım kilo da et, süt ve yumurta çoğu kişiyi şişman bile yapar! Sorun, çok sayıda insanın ortada olan besin maddelerini alamayacak kadar yoksul olmasıdır. En fazla “açlık çeken” ülkeler bile bugün bütün nüfuslarını doyurabilecek besine sahiptir. Aralarından bir çoğu besin maddeleri ve diğer tarım ürünlerinin net ihracatçısı durumundadır.

Yanlış 2

Kıtlıktan Doğanın Kendisi Sorumlu

Gerçek: Suçu doğaya atmak için kolay yoldur. İnsan eseri olan güçler insanları doğanın gelgitlerine giderek daha fazla açık duruma getirmektedir. Parasal gücü yetenler için yiyecek her zaman vardır. Güç dönemlerdeki açlık, yalnızca en yoksulları vurmaktadır. Güney Asya’da, Afrika’da ve başka yerlerde milyonlarca insan felaketin eşiğindedir; çünkü, bir avuç insan topraklarına el koymuştur, borç tuzağına batmışlardır veya çok düşük ücretle çalışmaktadırlar. Doğal olaylar ise ölümleri açıklayamaz; bu olaylar, yalnızca zaten uçurumun kenarında olanları aşağı iter, o kadar. İnsan eseri olan kurumlar ve politikalar güç dönemlerde kimin yiyecek bulabileceğini kimin ise açlık çekeceğini belirler. Benzer biçimde, Amerika’da birçok evsiz kişi kışın soğuktan ölmektedir; ama bunun asıl sorumlusu hava koşulları değildir. Asıl suçlu, herkese fırsat sunamayan ekonomi ile ekonomik etkinliği insan sevgisinin önüne koyan toplumdur.

Yanlış 3

Nüfus Çok Fazla

Gerçek: Doğum hızı tüm dünyada hızla düşerken Üçüncü Dünyanın geri kalan bölgelerinde demografik dönüşüm başlamıştır (demografik dönüşümden kastedilen, daha önce azalan ölüm hızının sonucu olarak doğum hızının da düşmesidir). Hızlı nüfus artışı bugün birçok ülke için sorun olmaya devam etse bile, nüfus fazlalığı hiçbir yerde açlığın nedeni olarak gösterilemez. Nüfusu fazla ve açlık çeken bir ülke olarak Bangladeş'i gösterenlere, besin kaynakları çok bol olduğu halde gene açlığın yaşandığı Nijerya, Brezilya veya Bolivya gibi ülkeler örnek verilebilir. Kişi başına ekili arazisi Honduras'ın yarısı kadar olan Kosta Rika'da yaşam beklentisi- ki beslenmenin bir göstergesidir- Honduras'tan 11 yıl daha uzundur ve Kosta Rika bu bakımdan gelişmiş ülkelere yetişmiştir. Hızlı nüfus artışı açlığın nedeni değildir. Açlığın kendisi gibi hızlı nüfus artışı da, başta yoksul kadınlar olmak üzere insanları ekonomik fırsatlardan ve güvenlikten yoksun bırakan temeldeki eşitsizliklerin sonucudur. Hızlı nüfus artışı ve açlık, çok sayıda insanın toprağa, işe, eğitime, sağlık hizmetlerine ve emeklilik haklarına ulaşamadığı toplumlara özgüdür. Nüfus artış hızlarını daha başlarda ve hızla azaltmayı başaran üçüncü dünya ülkeleri ve bölgeleri -Çin, Sri Lanka, Kolombiya, Küba ve Hindistan'daki Kerala eyaleti- göstermektedir ki, daha az çocuk tercihinin yönelmeden önce, yoksulların, özellikle de yoksul kadınların yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerekir.

Yanlış 4

Çevre mi, Daha Çok Besin Maddesi mi?

Gerçek: Çevre krizinin besin maddeleri üretebileceğimiz kaynakları azalttığı bir gerçektir; ancak, çevre ile besin gereksinimleri arasında birbirini dışlayan bir tercih kaçınılmaz değildir. Çevre krizine yol açan, açların beslenmelerine yönelik çabalar değildir. Örneğin ormansızlaşmadan asıl sorumlu olanlar büyük şirketlerdir. Bu şirketler, gelişmiş ülkelerdeki tüketici taleplerini karşılayıp buradan kar elde etmek için tropik ormanlardan ağaç kesmekte, egzotik veya turfanda sebze-meyvelerin piyasaya sunumuna ağırlık vermektedirler. Üçüncü Dünyada kullanılan tarımsal haşere ilaçlarının çoğu ihraç ürünlerine uygulanmaktadır ve bu üretimin açların beslenmesiyle pek az ilgisi vardır. ABD'de ise kullanım amacı, ürünün besin değerinde herhangi bir artış sağlanmadan, ürünlere yüzeysel bir albeni kazandırılmasıdır.

Bugün için alternatifler mevcuttur ve daha pek çoğu bulunabilir. ABD'de organik tarımcıların başarısı bu imkanlar açısından ipuçları sunmaktadır. Bir başka olumlu örnek ise, Küba'nın kendi kaynaklarına dayanan, sürdürülebilir ve haşere ilaçlarından arınmış bir tarımla besin krizini aşmasıdır. Gerçekten de, çevresel açıdan sağlıklı tarımsal alternatifler çevreyi tahrip edenlerden daha başarılı sonuçlar vermektedir.

Yanlış 5

Çözüm Yeşil Devrimde

Gerçek: Yeşil Devrimin üretimde önemli artışlar sağladığı doğrudur. Yeni tohumlar sayesinde her yıl milyonlarca ton daha fazla hububat hasadı yapılmaktadır. Ancak, dar anlamda üretim artışı üzerinde odaklanılması açlığı ortadan kaldıramaz; çünkü üretim artışı, fazladan besin maddelerini kimlerin satın alabileceğini belirleyen katık biçimde yoğunlaşmış ekonomik güç dağılımını değiştiremez. Esasen bu nedenledir ki, Yeşil Devrimin en başarılı olduğu, hububat üretiminin ve kimi durumlarda ihracatının arttığı Hindistan, Meksika ve Filipinler gibi ülkelerde açlık gene sürmektedir ve üstelik toprağın uzun dönemdeki üretken kapasitesi azalmıştır. Şimdi, biyoteknolojiye dayalı “Yeni Yeşil Devrim” araştırmalarına karşı çıkılması gerekiyor, çünkü böyle bir yönelim eşitsizlikleri daha da derinleştirecektir.

Yanlış 6

Büyük Çiftlikler Gerekli

Gerçek: En verimli toprakları ellerinde bulunduran büyük toprak sahipleri genellikle bu toprakların büyük bölümünü atıl bırakmaktadırlar. Adil olmayan sistemler yüzünden tarıma elverişli topraklar en verimsiz üreticilerin elinde kalmaktadır. Buna karşılık küçük çiftçiler dönüm başına 4-5 kat daha fazla ürün elde etmektedirler. Bunun bir nedeni de, küçük çiftçilerin topraklarını daha yoğun biçimde işlemeleri ve entegre, ayrıca genellikle daha sürdürülebilir üretim sistemleri kullanmalarıdır. Toprakla ilişkilerin belirsiz olduğu durumlarda Üçüncü Dünyada milyonlarca kiracı çiftçi, toprağı iyileştirici yatırımlara, ürün rotasyonuna ve toprağın uzun dönemdeki verimliliği için nadasa bırakma gibi uygulamalara doğal olarak itibar etmeyecektir. Böylece, gelecekteki gıda üretimi tehlikeye düşecektir. Buna karşılık toprağın yeniden dağıtımı üretimi artırabilir. Kapsamlı toprak reformu, Japonya, Zimbabwe ve Tayvan gibi birbirinden farklı ülkelerde üretimi önemli ölçüde artırmıştır. Dünya Bankası'nın Brezilya'nın kuzeydoğu bölgesine ilişkin tahminlerine göre, tarım yapılan toprakların küçük işletmelere yeniden dağıtımı ile üretimi yüzde 80 gibi şaşırtıcı bir oranda artırmak bile mümkündür.

Yanlış 7

Serbest Piyasa Açlığa Son Verebilir

Gerçek: Ne yazık ki “devlet kötüdür, piyasa iyidir” türü formüller açlığın nedenlerine hiçbir zaman inemez. Böylesine dogmatik bir konum, bizi sanki bir toplum bu ikisi arasında bir tercih yapabilirmiş gibi bir yanlış görüşe sürükler. Oysa dünyadaki her ekonomi, kaynakların tahsisinde ve malların paylaşımında bu ikisini bir biçimde kaynaştırır. Piyasanın harikulade etkinliği, ancak, batın alma gücü topluma yaygınlaştığında açlığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunabilir.

O halde, piyasanın yararlarına inanan ve açlığın ortadan kaldırılması gerektiğini kabul eden herkes, piyasanın değil tüketicilerin geliştirilmesine yoğunlaşmalıdır! Bu görevin yerine getirilmesinde, hükümetin ekonomik yoğunlaşma eğilimine karşı denge oluşturması gerekir.

Bunun yolu da, gerçek anlamda vergi, kredi ve toprak reformuyla yoksulların satın alma güçlerinin artırılmasıdır. Günümüzdeki özelleştirme ve deregülasyon eğilimleri ise, kesinlikle çözüm olamaz.

Yanlış 8

Çözüm Serbest Ticarete

Gerçek: Ticaretin geliştirilmesi formülü, açlığın azaltılmasında açıkça başarısız kalmıştır. Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğunda, ihracatta patlama yaşanırken açlık sorunu aynı kalmış veya daha da ağırlaşmıştır. Brezilya'dan Japonya ve Avrupa'daki hayvanların beslenmesine yönelik soya fasulyesi ihracatı patlama yaşarken, bu ülkedeki nüfusun üçte birini etkileyen açlık bu kez üçte ikisini pençesi altına almıştır. Ülkedeki nüfusun çoğunluğu kendi ülkelerinde üretilen ürünleri alamayacak kadar yoksullaşırken, üretken kaynakları kontrol edenler hiç de şaşırtıcı sayılmayacak biçimde üretimi dışarıdaki daha cazip piyasalara yönlendirmişlerdir. İhracata yönelik tarımsal üretim, temel gıda maddeleri üretimi üzerinde basınç yaratmaktadır. NAFTA ve GATT gibi ticarete yönelik politikalar, farklı ülkelerdeki emekçileri aşağıya doğru çekici bir yarışın içine sokmuştur. Burada rekabetin temelini, kimin daha azına çalışacağı, kimin yeterli sağlık hizmetlerinden veya asgari çevre standartlarından fedakarlık edeceği. Örnekler, Meksika ve ABD'den hareketle verilebilir: NAFTA'dan bu yana biz 250.000 işi kaybederken Meksika'da bu kayıp 2 milyonu bulmuştur ve açlık her iki ülkede de yükseliştir.

Yanlış 9

İnsanlar O Kadar Aç ki Hakları için Mücadele Edemiyor

Gerçek: Zayıf ve aç yoksul insanların görüntüleriyle gelen bombardımanda aşikar olanı gözden geçiriyoruz: kaynakları çok az olanlar için salt yaşamı sürdürmek bile büyük çabalar gerektirir. Yoksullar gerçekten edilgen olsalardı, aralarından pek azı hayatta kalabilirdi. Meksika'nın Chiapas eyaletindeki Zapatistalardan Hindistan'daki köylü hareketine kadar tüm dünyada, insanların yok yere acılara katlandıkları her yerde, değişim için hareket başlamıştır ve yol almaktadır. Eğer izin verilirse, insanlar kendilerini besleyebileceklerdir. Başkaları için 'işleri yoluna koymak' bizim işimiz değildir. Bizim sorumluluğumuz, başkalarının önünde duran ve çoğu kez büyük şirketlerle ABD'nin, Dünya Bankası ve IMF politikalarının koyduğu engelleri ortadan kaldırmaktır.

Yanlış 10

Daha çok ABD Yardımı Açlara Yarar Sağlar

Gerçek: ABD yardımlarının çoğu, doğrudan doğruya açların aleyhine sonuçlar vermektedir. Dış yardımlar, statükoyu değiştiremez, olsa olsa pekiştirir. Hükümetler yalnızca elit kesimlere duyarlı davrandıklarında, bizim yardımlarımız yalnızca aç insanlara ulaşmamakla kalmaz,

ayrıca onlara karşı güçleri de harekete geçirir. Yaptığımız yardımlar, serbest ticaret ve serbest piyasa politikalarını dayatmak, besin maddeleri üretimi yerine ihracatı artırmak ve baskıcı hükümetlerin işbaşında kalmak için gereksindikleri silahları sağlamak için kullanılmaktadır. Toplam yardımların ancak yüzde 5'ini oluşturan acil durum yardımları ve insani yardımlar bile, çoğu kez Amerikan hububat şirketlerini zenginleştirirken açlara ulaşmamaktadır ve bu yardımların ulaştığı ülkelerde yerli gıda maddeleri üretimini ciddi biçimde geriletme riski bulunmaktadır. Dış yardım bütçemizin koşulsuz dış borç silinmesinde kullanılması çok daha yerinde olacaktır; çünkü, Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğunu temel sağlık, eğitim ve yoksullukla mücadele bütçelerinde kesintiye zorlayan, üzerlerindeki dış borç yüküdür.

Yanlış 11

Onların Yoksulluğundan Biz Yarar Sağlarız

Gerçek: Amerikalıların büyük çoğunluğunun esenliği açısından en büyük tehdit, açların durumunun düzelmesi değil tersine yoksulluğun sürmesidir. Gerek ülke dışında, gerekse kendi ülkemizin kentlerinde düşük ücretler, birçok Amerikalı için daha ucuz muz, gömlek, bilgisayar ve hazır yiyecek anlamına gelebilir; ancak, bu açlık ve yoksulluğun bedelini başka yollardan gene biz ağır biçimde öderiz. Üçüncü Dünyaya dayatılan yoksulluk, şirketler ABD dışında ucuz emek arayacaklarından ABD'deki işleri, ücretleri ve çalışma koşullarını tehlikeye düşürür. Küresel bir ekonomide Amerikan işçilerinin istihdam, ücret düzeyi ve çalışma koşulları alanındaki kazanımları, ancak, dünyanın her yerindeki emekçiler ekonomik umarsızlıktan kurtarıldıklarında elde tutulabilir.

Burada, ABD'de, refah reformu gibi politikalar, asgari ücretin altındaki düzeylerde massedilebilecek olandan daha fazla sayıda insanı iş piyasasına yöneltmektedir. Bu söylenen, istihdam merdiveninin daha üst basamaklarında olanların ücretlerine üstten baskı uygulayan 'workfare' politikaları için özellikle geçerlidir. Sayıları giderek artan 'çalışan yoksullar' kısmi veya tam zamanlı ama düşük ücretli işlerde çalışan, ancak ailelerine yeterli beslenme ve konut imkanları sağlayamayan kişilerdir. Kendimizi, birçok Amerikalının, üçüncü Dünya ve ABD yoksulları ile aynı çıkarlara sahip olduğu konusunda eğitirsek, salt merhamet duygularının ötesinde gerekli anlayış ve dayanışmayı sağlayabiliriz. Yoksulların ekonomik baskıdan kurtulmaları için önlerindeki yolu açarsak, kendimizi de kurtarmış oluruz.

Yanlış 12

Açlığa Son Vermek için Özgürlükleri Kısımak?

Gerçek: Sivil özgürlükler anlamında özgürlüğün açlığa son verilmesiyle bağdaşmazlığını ortaya koyan kuramsal veya pratik hiçbir gerekçe yoktur. Dünyaya baktığımızda, açlıkla sivil özgürlükler arasında herhangi bir bağlantı göremiyoruz. Bununla birlikte, özgürlüğün dar bir tanımının açlığa son verilmesi amacıyla temelden çelişkili olduğunu söyleyebiliriz. Eğer özgürlük zenginlikleri sağlayan malların sınırsız biçimde biriktirilmesi ve bu birikimin kim

nasıl isterse öyle kullanılması olarak anlaşılırsa, o zaman bu anlayışın açlığa son verilmesi amacıyla çeliştiği söylenebilir. Oysa, özgürlüğün ülkemizin kuruluş vizyonu ile daha tutarlı bir tanımında, herkesin ekonomik güvenliğinin özgürlüğümüzün de güvencesini oluşturduğu söylenir. Böyle bir özgürlük anlayışı, açlığa son verilmesi için gerekli olan anlayıştır.

Açlık Konusunda 12 Yanlış, *World Hunger: 12 Myths*, 2. baskı, Luis Esparza ile birlikte Frances Moore Lappé, Joseph Collins ve Peter Rosset, (tümüyle gözden geçirilmiş ve güncellenmiş basım, Grove/Atlantic and Food First Books, Ekim. 1998)